

Vapaaehtoisuus, vertaisuus ja kokemusasiantuntijuus päihde - ja mielenterveysjärjestöissä

Päivi Rissanen

4.4.2017

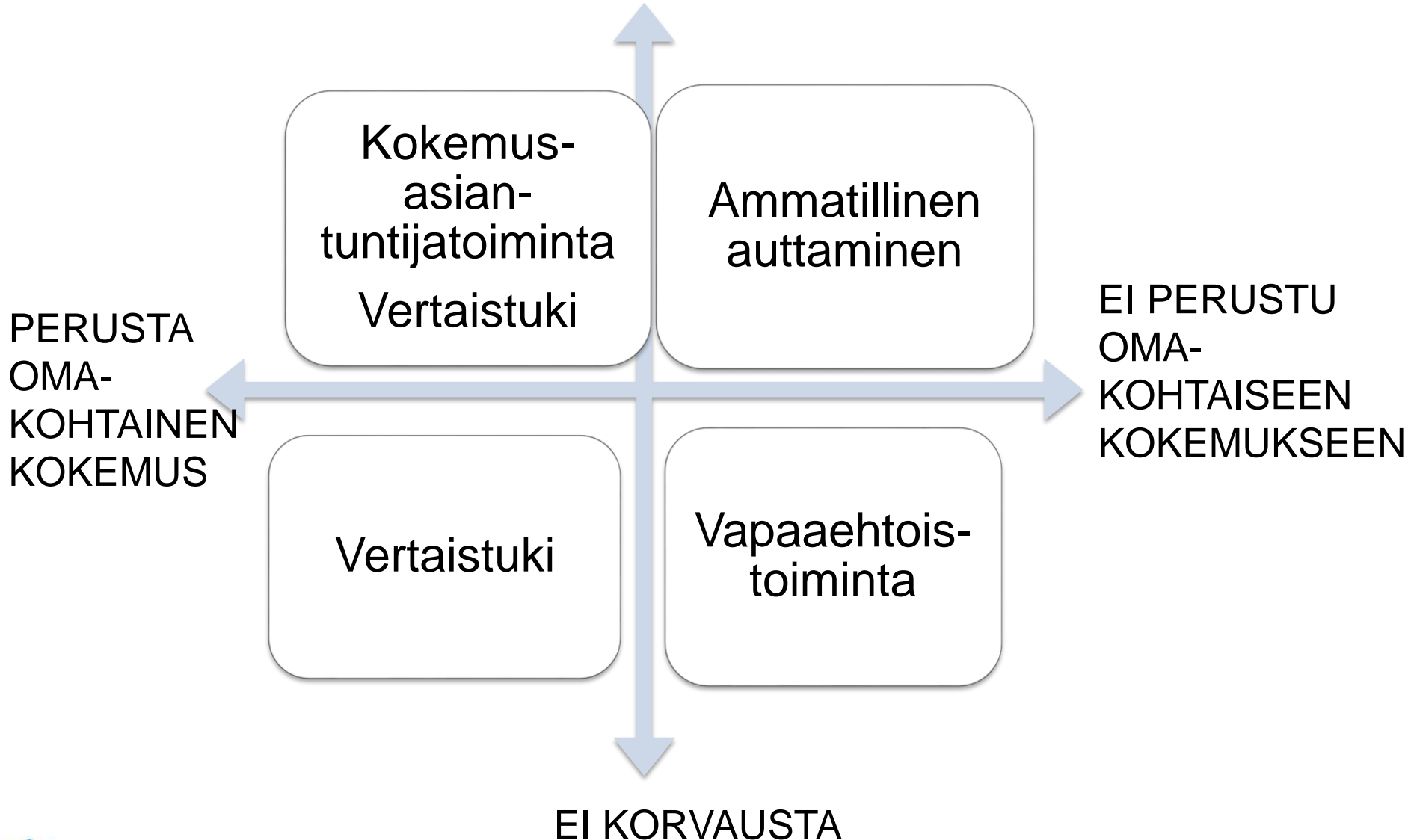
Helsinki

Vapaaehtoisuuteen, vertaisuuteen ja kokemusasiantuntijuuteen liittyvät toimintamuodot päihde- ja mielenterveysjärjestöissä

- Vapaaehtoistoiminta tai vapaaehtoistyö
- Vertaistoiminta ja vertaistuki
- Palkkio- ja palkkaperusteinen työ

Toimintamuodot

PALKKA /PALKKIO

Vapaaehtoistoiminta päihde- ja mielenterveysjärjestöissä

- Horisontaalista
 - ”Meiltä meille” vapaaehtoisuutta
 - Vertaistuki
 - Auttaminen omien kokemusten perusteella
- Vertikaalista
 - ”Minulta teille” vapaaehtoisuutta
 - Perinteinen vapaaehtois-/kansalaistoiminta
 - Halu auttaa ja tukea toisia
 - Ei perustu omakohtaiseen kokemukseen

Palkkio

- Henkinen palkkio
 - Perinteisesti ajateltu riittäväksi
- Palkkio tai palkka
 - Arvostuksen osoitus
 - Toiminnan ja tehtävien vaativuus
 - Toimijoiden taloudellinen tilanne

Vertaistuen ja kokemusasiantuntijuuden luonne

- Yhdistyksissä ja järjestöissä
 - Yhteisiin kokemuksiin perustuva osallisuus
 - Vertaistuki toiminnan ydin
 - Kokemustiedon arvostus
 - Aatteellinen perusta
 - Arvo
 - Mukana toiminnassa aktiivisesti
- Julkisissa palveluissa
 - Vertaistuki kuntoutumista edistävä tekijä
 - Kokemusasiantuntijat mukana palvelujen tuottamisessa, kehittämisessä, suunnittelussa ja arvioimisessa

Miksi vapaaehtoistoimintaan?

- Altruistiset syyt
 - Halu auttaa
 - Auttaminen itsessään palkitsevaa
- +
- Toiminnasta saatuun hyötyyn liittyvät tekijät
 - Itsensä kehittäminen
 - Katse työelämään
 - Mielekäs vapaa-aika
 - Ihmissuhteet
 - Harrastus

Toimintaan osallistumisen syyt

- Tekeminen
- Aktiivisuus
- Toiminnan mielekkyys
- Halu olla hyödyllinen
- Halu vaikuttaa
- Halu tukea järjestöjen toimintaa, periaatteita ja arvoja
- Palkkatyön vaihtoehto
- Polku palkkatyöhön

Vertais- ja kokemusasiantuntijatoiminnan merkitykset

- Pohjalla hyvät tai huonot kokemukset avun saamisesta
- Palvelujen kehittäminen
- Tukee omaa kuntoutumista, raittiutta, toipumista ja mielenterveyttä
- Terapeuttista, eheyttävää ja parantaa vointia
- Mielekäs tekeminen
- Elämään sisältöä
- Tunne tarpeellisuudesta ja hyödyllisyydestä
- Itsetunnon paraneminen, itsevarmuuden kasvaminen

Osallistumisen hyödyt

- Mahdollisuus kehittyä ihmisenä
- Mahdollisuus kasvaa ihmisenä
- Itsetuntemuksen lisääntyminen
- Elämästä ja ihmisistä oppiminen
- Ihmissuhdetaitojen parantuminen
- Tietoja ja taitojen kartuttaminen tai ylläpitäminen
- Yhteiskunnallisen näkemyksen avartuminen

Osallistumisen motiivit

- Vapaaehtoisten taustat vaihtelivat yhdistyksen painopistealueen mukaan
- Osallistumisen merkitykset vaihtelivat toimijoiden elämäntilanteen mukaan
- Kuntoutujat ja omaiset: vertaistuki, toivo, vaikuttaminen
- Kuntoutujat ja työttömät: askel työelämään
- Ikääntyneet: mielekäs vapaa-aika, ihmissuhteet
- Sosiaali- ja terveydenhuoltoalan ammattilaiset, opiskelijat ja työssäkäyvät: työelämä ja itsensä kehittäminen

Kokemusasiantuntijatoiminnan juuret

- Vertaistukitoiminta esim. AA-liike
- Potilasjärjestöt
- Yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset
- Valtakunnalliset suositukset
- Tarve monipuoliseen ja mielekkääseen tekemiseen

Vertais- ja kokemusasiantuntijatoiminta vaikuttamisena

- Kuntoutujien asema ja yhteiskunnallinen päätöksenteko
- Tuki, neuvot ja apu
 - Sosiaaliset oikeudet
 - Sosiaaliturvaetuudet
 - Hoitoon pääseminen
- Leimoihin ja stigmoihin vaikuttaminen
 - Ongelmien arkipäiväistäminen
- Palveluiden ja palvelujärjestelmän kehittäminen
 - Hoidon saamisen vaikeudet
 - Järjestelmän pirstaleisuus
 - Niukat resurssit

Vertaistuen hyödyt työntekijöiden mukaan

- Ymmärrys päihde- ja mielenterveysongelmista
- Yhteinen kieli
- Pääsy henkilökohtaiselle tasolle
- Kannustaa, auttaa sitoutumaan
- Tukee toipumisprosessia
- Lisää luottamusta ammatillista työtä kohtaan
- Parantaa järjestön toiminnan uskottavuutta
- Omakohtainen kokemus on uskottava ja vakuuttava

Toimijoiden uupuminen ja tuen tarve

- Noin 30% vapaaehtoisista, vertaisista ja kokemusasiantuntijoista on joskus uupunut toiminnassa (n=116)
- Noin 10% koki järjestön odottavan liikaa
- Suuri osa huomasi väsymyksen itse
- Työnohjaus, perehdytys, välitön tuki, keskustelut ja vertaistuki tärkeitä tukimuotoja

Toimintamuodot ja toiminnan merkitys

- Työntekijät korostivat vertaisten roolia auttamis- ja tukitehtävissä
- Vertaiset ja kokemusasiantuntijat korostivat kehittämis- ja vaikuttamistoimintaan osallistumista, kouluttamista ja yhteiskunnallista vaikuttamista

- Tarvitaan dialogia, keskustelua, jakamista ja yhteiskehittämistä

Lähteet:

- Rissanen P & Puumalainen J (2016) Kokemuksen kautta osaamiseen: vapaaehtoisuus, vertaisuus ja kokemusasiantuntijuus. Kuntoutus 1/2016.
- Jurvansuu S & Rissanen P (2017) Päihde- ja mielenterveysyhdistysten vapaaehtoistoiminta kolmannen sektorin hybridisaatiokehityksen näkökulmasta. Tietopuu: Tutkimussarja 1/2017: 1-14.
- Rissanen P & Jurvansuu S (2017) Vertaistoiminnan muodot ja merkitys päihde- ja mielenterveysjärjestöissä. Kuntoutus 1/2017.
- Rissanen P & Jurvansuu S (käsikirjoitus) Vapaaehtoistoimintaa kahdella ulottuvuudella.

Kiitos ja näkemiin!

